

Ten geleide

En toen lag de wereld er ineens heel anders bij.

De inkt van de geheel vernieuwde, dubbeldikke maarteditie van het *Historisch Tijdschrift (HT)* over de Tweede Wereldoorlog was nog niet droog of de wereld ging op slot. Pas toen het juninummer alweer naar de drukker ging, werden de eerste corona-beperingen opgeheven. De feestelijke presentatie werd afgeblazen, de opening van de expositie ook. Alle geplande lezingen gingen eruit. *Alle waarden draaien om* was de titel van de tentoonstelling die we maakten met het Stadsarchief. Het motto – oorspronkelijk van dokter Kolff – werd geleend door burgemeester Koelewijn die het veelvuldig aanhaalde om de corona-actualiteit te duiden. Bijzonder hoe een oud verhaal ineens een geheel nieuwe lading krijgt. Dat is dus de relevantie van geschiedenis.

Zoals het nu lijkt, gaat de expositie in juli alsnog open, maar het Ten Geleide van maart waarin van alles

wordt geroepen over dingen die tot nu toe dus niet hebben plaatsgevonden, bewijst hoe voorzichtig je moet zijn met dergelijke voorspellingen. Als historisch tijdschrift kunnen we ons wellicht beter houden bij wat geweest is.

Het moet gezegd: dit tijdschrift vestigde een record. Vrijwel alle duizend exemplaren van het maartnummer zijn afgenomen. Vijfhonderd door leden, bijna vijfhonderd gingen over de toonbank. De oorlog boeit nog steeds, zoveel is duidelijk. En blijkbaar raakten we de roos, gezien de vele positieve reacties op onze nieuwe vormgeving.

Terug op de iets meer dan reguliere omvang van 48 pagina's, brengen we in dit nummer nog een klein staartje Tweede Wereldoorlog, want IJsselmuiden sloegen we in maart over. Ook brengen we de kostelijke uitkomst van de lezersvraag, over die foto met de twee groetende 'Canadeesjes'. Verder is het allemaal negentiende eeuw

wat de klok slaat. Van generaal Jo van Heutsz die van zijn voetstuk viel, via de kegelheren van d'Andikker tot de Kamper horeca – inmiddels weer open - die ook in 1881 te maken kreeg met overheidsingrijpen.

Ook brengen we een eresaluut aan een geboren Kamper kolonel buiten dienst die als gewaardeerd militair historicus overleed maar zijn kennis over de stad gelukkig heeft opgeschreven.

Het bestuur wisselde, maar daarover informeert het bestuur u zelf. Waar de HT-redactie mee om moet leren gaan, is het plotselinge vertrek van onze gewaardeerde redactievoorzitter Johan Prins. Door omstandigheden gedwongen deed hij een stap terug. Met enorme waardering voor zijn onvervangbare werk voor dit blad, en respect voor zijn keuze, danken wij Johan zeer en wensen wij hem het allerbeste in deze zware tijden.

Redactie HT

De WO2-expositie van HV Jan van Arkel en het Stadsarchief staat - ingericht en wel - klaar in de Nicolaas Plompzaal van de Stadskazerne. Naar verwachting binnenkort zal deze alsnog de deuren openen. Meer informatie daarover op de website en in de Mededelingen van het bestuur.

(foto: Herman Broers)

Inhoud

6 Jonge 'bevrijders' opgespoord

De oproep aan lezers in het vorige nummer op zoek te gaan naar de identiteit van twee jongetjes, uitgedost als Canadese bevrijders, is geslaagd. Ze zijn gevonden: Jaap Berkhout en Jan Wit, springlevend, gezond en blij verrast. Het HT sprak met ze.

8 De Kamper wortels van Jo van Heutsz

Joannes Benedictus van Heutsz begon zijn militaire loopbaan in Kampen in 1867 toen hij zestien was. Hij bracht als generaal in 1901 met Atjeh het laatste stukje opstandig Nederlands-Indië op de knieën. Het eerbetoon dat Nederland hem toen bracht was enorm. Hij was al veertien jaar dood toen Kampen zijn naam verbond aan de kazerne waar hij was opgeleid. Daarna viel Van Heutsz van zijn voetstuk.

18 Kolonel Kroon werd Joop

Het wandelende geheugen van militair Kampen is niet meer. Op 4 maart overleed onverwacht Joop Kroon, 81 jaar oud. Na zijn pensionering wijdde hij zich volledig aan de militaire geschiedenis van zijn geliefde geboortestad Kampen. Het HT brengt in dit nummer een eresaluut aan Kroon, de trotse landmacht-kolonel b.d. die met de jaren ontgooide.

22 De Drankwet van 1881 hielp Kampen veranderen

De Drankwet (1881) markeerde het moment dat de overheid in Nederland zich voor het eerst serieus bemoeide met het beteugelen van het misbruik van sterke drank. Het was de eerste stap in een reeks van maatregelen waarmee het grote aantal tapperijen in Kampen flink werd teruggedrukt. Van een liberale stad met een jeneververslaving werd het een braaf protestants bolwerk. Deel 2 van onze serie over de geschiedenis van de Kamper horeca.

34 Oorlog en bevrijding in IJsselmuiden

In de special over 75 jaar bevrijding van maart schreven we nauwelijks over IJsselmuiden. Het HT kreeg evenwel twee ooggetuigenverslagen toegestuurd: pastoor Leber legde de oorlog vast in het memorie-boek van de parochie IJsselmuiden. En de toen 12-jarige Henry Rekvelde beschreef de bevrijding van zijn dorp uit eerste hand.

40 Kegelclub voor jonge prominenten

Het Kampen van de negentiende eeuw kende veel verenigingen. Muziek en toneel waren populair, sport speelde een veel kleinere rol dan tegenwoordig. Van dat verenigingsleven bleven enkele foto's bewaard, zoals van kegelclub d'Andikker die in 1892 mede werd opgericht door de latere Nutsspaarbankvoorzitter Frans Walkate.

En verder

Intussen... door Jaap van Gelderen

38

Colofon

39

Adverteerders

39

De Kamper wortels van Jo van Heutsz

*Van gevierd ijzervreter tot vermeend
oorlogsmisdadiger*

Iemand die zo bewierookt is, kan alleen maar van zijn voetstuk vallen, zou je zeggen. Generaal Joannes Benedictus van Heutsz (1851-1924) begon zijn militaire loopbaan in Kampen in 1867. Hij bracht als gouverneur en legerleider in 1901 met Atjeh het laatste stukje opstandig Nederlands-Indië op de knieën. Het eerbetoon dat Nederland hem daarvoor bracht – een rijtoer per trein door het land – was waanzinnig. In 1938, veertien jaar na diens dood, verbond Kampen alsnog zijn naam aan de kazerne waar hij ooit was opgeleid. Vervolgens belandde Van Heutsz onder vuur, tot op de dag van vandaag. Over Van Heutsz, Kampen en hoe het kan verkeren.

In het Stadsarchief ligt een rij dikke, zware mappen: 'Instructie Bataillon Stamboek van onder-Officieren en Manschappen' staat er in sierlijke letters op. Het bevat alle namen van bijna 24.000 jongens die tussen 1851 en 1924 zich bij de kazerne aan de Oudestraat aanmeldten om vrijwillig dienst te nemen bij het Instructie Bataljon, de onderofficiersopleiding van het Nederlandse leger in Nederland en toenmalig Nederlands-Indië. Het was hun eigen bevolkingsregister, apart van de reguliere inwoners van Kampen en de inschrijfnommernummers zijn doorlopend. Onder stamboeknummer 6361 in het boek van de periode 1865-1868 staat:

Namen en voornamen:

Joannes Benedictus van Heutsz

Vader: Joannes Franciscus

Moeder: Marie Lucille Kocken

Geboren te Coevorden (Drente),
den 3 Februari 1851

Laatst gewoond te Breda (Noord-
Brabant)

Bij zijne aankomst bij het korps, lang
1 ellen, 6 palmen, o duimen, 5 strepen.

Signalement:

Aangezigt: ovaal, Voorhoofd:

breed, Oogen: bruin, Neus: gewoon,

Mond: idem, Kin: rond, Haar: bruin,

Wenkbrauwen: idem

Merkbaare teekenen: 'litteeken aan
de pols der rechterhand'

Den 10 April 1867 vrijwillig geengageerd
als soldaat voor tien jaaren

Hij geldt als de beroemdste 'zoon' van het Instructie Bataljon (1B) in Kampen, generaal Jo van Heutsz. In de eerste helft van de twintigste eeuw niets minder dan een Nederlandse volksheld van mythische proporties. Het aantreffen van zijn naam in het stamboek van zijn eerste opleiding, bewaard in de voormalige exercitieloods (nu archiefbewaarplaats) waar hij ooit rondliep, grenst aan wat in 1920 de Groninger cultuurhistoricus Johan Huizinga (1872-1945) 'de historische sensatie' noemde: het moment dat je als het ware de geschiedenis 'aanraakt'.

De toen 16-jarige Van Heutsz kwam op 10 april 1867 op in een groep van 34 jongens uit het hele land (o.a.